

SÁNTHA JÓZSEF

A Palackos postás

Éjjel kopogtatnak az ablakán. A félhomályban csak sejtelmesen látja, hogy két kefehajú kirakati bábu nyomja fejét az üveghez. Arcuk mint a vörösre süttött pörcc, s mintha kacérkodnának vele, lassú táncot lejtene, illetik magukat, hajlékonyan forgolódnak, de Rohonczt nem tudják megtéveszteni. Halotti maszkjaim az ablakokban, gondolja. Az utcákon már csak üres kabátok keringőznek. Érzelmileg rég lelaktam ezt a várost. Nézi az ablakot, túlsúlyos porszemek a levegőben. Jelen kellene lennem, gondolja, ez a jelen lenne később a múltam. Mintha egyre nagyobb szatyrokat vennék, amelyekbe azonban már nem kerül semmi. Lehet az is, hogy egy másik múltat kapok majd egy másik jelenben, s épp oda törekszem, amikor már nem mozdulhatok. Magamban legalábbis mindig arrafelé haladok. A jelenlétem, ahol most állok, egészen jeltelen. Nem egészülhet ki semmivel. A parkban, ahol ülök, szétszélednek az emberek a látványomtól. Nem tömörül felismerhetővé semmi, szélei felé halad a világ, lemond a megszokásairól. A kertemet is elhanyagolom, buján tenyészik minden, és a fű sárgul. Ahogy a kert sorvad, az a szüntelen jelenem, részese-désem visszavonása az érvényesből. Gazdátlan ürességet viszek magammal, mondja Rohoncz az ablakába nyomakodó kísérteteknek. Micsoda perverz televény, ki se látok a bozótokból, a fák tetején bokrok nőnek, a pázsitot vastag törzsű ágak verik fel. A sok évtizede ültetett különleges örökzöldjeim hasadékaiban patkány-szerű szárnyas rágcslók üzekednek, ürületeik kisebb-nagyobb kupacokkal díszítik a valaha szépnek mondott pázsitot. Az ólak falai kedvük szerint bóklsznak a kertben, mint a részeg kucséberék. Néhány napja egy egész vaddisznócsapat fűrészelte szét a még megmaradó díszfáim törzsét. A terasz oszlopai jobbra-balra inganak, ha nagyobb szellő támad, a cserepek úgy hullanak a lábam elé, mintha a kert lassan bekéredzkedne a szobáimba. Magányos szájak a falakra köpködik az idő nyálköveit.

Amikor reggel megindul szokásos útjára, már mintha csak egy kiásott lövész-árokbán járna. Nyilvánvaló, gondolja, hogy egy halom forgács az asztalos műhelyben nem egy negatív faláb. Mozdulatonként szakították le róla, de amíg a sok mozdulat célszerűen egyesült és testesült az elkészült bútorokban, addig a nyiradékok összessége nem kínál semmilyen kézzel fogható idomot. Ha úgy tekintem, ezek a mozdulatok nem a saját múltjuk részei. Azaz csak széttöredezett pillanatok, amelyek képtelenek helyreállítani az időt. Mintha visszalapátolnák egy élet minden szemetét egy öregember lakásába, és ítéletet szeretnének mondani a jelleméről. Amikor alkonyatkor leül a parkban, már bizonyos benne, hogy nincs semmilyen el-

maradása a saját lényét illetően, talán azt mondhatnák, hogy egy meg sem született ember garázdálkodik a városukban.

Bizony, bizony, fordul oda egy, a kocsmából gólyalábakon hazafelé tántorgó hivatalnokhoz, elmúlásnyira vagyunk egymástól. Egy dolog jelölésére támadt hiány jelölhetetlensége mindaz, amit magunkról képzelünk. A megnevezni akaró eltűnései, fölös magába való zárkózása. Amikor nem tudjuk, mit, nem vagyunk képesek a mostra, mondja Rohonc. Ami még nem az, de már nem is hasonlít hozzá. Amikor végre másra mutathatna, de az is ő. Még nem végezték el, még nem végeztek vele. De már számtalan arra utaló jegyet talál. Az idő sebei, ha egyáltalán beszélhetünk még valamiről összefüggően. Elég szembenézni a lakása pusztulásával. A fürdőszobájában lévő kád tele van a falról leomlott csempék törmelékeivel. A kapuja, akár milyen óvatosan is nyitja meg, kifordul a sarkából, és rábillen. A tett véglegességével is számolnia kell. Egy reggeli induláskor hirtelen észreveszi, hogy a régóta gondosan nyírt japánakác átbballagott az utca túlsó oldalára. Keresett valamit, amiben még félig ugyanaz van. Amikor végre elindul, azt gondolja, hogy érzékeiben visszafelé futó utcák zsúfolódnak. Akkor ment így, amikor azon a napon hazajött. Mindaddig rendezetlennek tűnt az efféle fájdalmak leírása. Az összeszűrt tereken hogyan is juthatna át. S mire kellene figyelnie. Ha beverhetne egy szeget, és azt mondhatná, hogy most az ott van. Aki volnék, múlásom folyosója. Össze lehetne eresztetni minden efféle képzetet, talán nem is lenne sok. Hogy ami nem takarja be, az a helyére kerül végül, és értelmes szavakkal társul. De ha ennyire túlsúlyos a képzelt valójával szemben az ember, akkor az emlékei vagy a tévedései visszasodorják a félig sem kész múltjába. Megindulni valóban annyi, mintha minden emlék törlődne az agyamból. Az élet atlétáinak a mutatóványai sokszor egészen megalázzák, és az elviselhetetlen pózokba kényszerítik. Bár semmi kétségem, de mindez valóban az. Nem csökkenti leleményeit a közelség. Nem kér, és nem kegyelmez, és ezt most súlyos bűneként értelmezte. Valóban így sorakoznak az idő polcain a dolgok? Megy az egyre mélyebb, már sok-sok reggel kitaposott úton, vigyáznia kell, hogy alkalmanként más irányt válasszon, hiszen a kedves utcái már mély horhosok, amelyekből talán nem lenne képes fölkapaszkodni. Beszorulna a megszokásai járataiba. Szerencsére még idejében észrevette ezt, és mindig más úton haladva közelíti meg a főtéri kirakatot. Azt gondolja, hogy a vele való szüntelen kapcsolat tartja fent az érvényességét. Semmiképpen nem törődik azzal, hogy talán épp ez teszi nevetségessé a mások szemében.

Amikor kényelmesen elhelyezkedik a bolttal szemben, a szobor mellett, előkerül valahonnan az utcán vele kacérkodó két kirakati bábu. Ülünk a parton, gondolja, mint a holdfény, két füstlemez egymáshoz tapad. A távolság közé furakszol, betűk magányból, olvadt hóból. Ma már valóban nem mondhatja, hogy lépcsők lettek volna, vagy a város mögötti dombok. Mintha a vak állítaná, hogy a látását a tükörben veszítette el, gondolja Rohonc, vagy egy kirakatban. A cipő szépsége vakította el, és végleg le kell mondania a látványáról. Ami még annyira sem biztos, hogy kételked-

hetünk benne, az megérdemli a végtelen makacsságunk felkínálta ragaszkodást. Mert meg kell csinálnom az ellensúlyomat is egy léptékben. Közben nem szabad más gondolatokkal társítanom ezt a gyönyörű egyszerűséget. Tilos csak önmagamra hagyatkoznom, meg kell, hogy találjam azt a nőt, aki beleragadt a sárba, mintha valamit csak én vettem volna észre. Ha nincs pokol, akkor alig is lehet számon kérni az emberek gondolati, lelki kuszaságát. Szigorúan véve mindig valamilyen esztétikai érték cseréje folyik. Mivel nem ismerem a jelentések háttérét, lehetséges, hogy egy holdsugár áztatta déli városban engedem majd meg, hogy végre az agyam zsarnokságából kilépve adjam oda magam az engem semmivé tevő érzelmeimnek. De hol van az még! Már nem akarok úgy meghalni, hogy az elkoszlott gézt letekerik az arcomról, szeretném, ha valóságos jelentést tulajdonítanának az érzéseimnek.

Félre a tréfával, hölgyeim, egy meghívás révén kikíváncszom magamból. Már nem az elém filmként pergő utcákra csodálkozom rá, valamilyen életesebb dolog tart izgalomban. Egy gézzel gondosan eltakart arcnak is lehetnek különös kívánságai. Talán éppen a lénye születése közben vajúdik. Évszázadokkal vagyunk hátrább, mint azt a gondolkodásunk érvényre juttatja, mondja a lélekgyógyásznak, aki csökönyösen az íróasztala takarásába húzódva figyel Rohonczt. Csak olyan képzeteket teszünk magunkévá, amelyek szinte muzeális figurát csinálnak belőlünk. Mikor is veszítettük el az érvényességünk jelmezeit? Azt gondoltuk, hogy nem rokkannhat bele az emberi gondolkodás a saját akaratlagos felszámolásába. Mivel azonban itt folytonosan születő és tudatukra ébredő egyedekről van szó, a romlásukat a sietésük okozza, hogy évszázadokat hagytak ki, vagy csak súlyos évtizedeket. Ma már nincsenek nagy dolgok, gondolja Rohonc, az elmúlás elfajulásai játékos jelmezeket öltöttek. Hogy aztán a leplek alatt miféle mardosás, kitépett csonkok, semmire való igyekvések rejtekeznek! Az arc néha több múlásnyira riadtan kinéz a habokból. Kérem, Daniella, ezt ne jegyezze fel, inkább játsszék egy keveset a triangulumon!

A cipő-lélekgyógyász nem sok figyelmet szentel neki. Egy vérrel átitatott rongyból emeli ki a fejét. Miféle vérengző madarak csipkedték szét az arcomat, kérdezi, és a gézzel bebugyolált betegére néz. A képét méretes sebek borítják, mintha egy galuskaszaggatónak rohant volna neki óvatlanul. Itt mindenki egyedül van, azt hiszik, hogy az emberi kapcsolataim enyhítenek ezen a mélyen betokosodott állapoton. Hízen már régóta nem én gyógyítom a betegeimet, hanem azok segítenek hozzá, hogy még valamiféle képzzel bírjak a saját lényem bizonyosságát illetően. Hirtelen felpattan, és Rohonc székéhez rohan, egészen közlelről szeretné megmutatni az arcából kitépett húsfoszlányokat. Milyen jó magának, hogy még idejében bepólyázta az arcát, kiált fel, miközben a lelki segítségre áhítozó paciense gyorsan felpattan a székeről, és olyan sebesen hagyja ott a rendelőt, mintha a látvány is ölne.

Amikor újra csak elszánja magát, hogy körbejárja a várost, az indulatai, mint egy éles kés, fékezhetetlenül szegülnek szembe az őt arctalan gyilkosként elkönyvelt idegennel. Nem érzi egyszerinek a járkálását, csak ismétlésnek, önmaga paródiájának, amelyből csak az őt titokban figyelők húzhatnak hasznot. Nem érdemes gon-

dolgodni, nem érdemes új észrevételeket megfogalmazni, hiszen nagy valószínűséggel a tegnapi utamat gyakorlom, vagy az előző nap kitervelt mozdulataimat viszem véghez. Mindazonáltal nem képes mégsem arra, hogy az egyes elágazásoknál ne kezdjen el töprengeni, hogyan ismétlje meg a tegnapi magát, miként is tartsa fent a tegnapi lényével való azonosságát. Már az is sokfelé szárazható bizonytalanságot tár elé, hogy a tegnapi útja a tegnapelőtti útját ismételte, és ha visszafelé kezd el gondolkodni, akkor a változatlanság is lassan a különbözőség érzetét kelti benne. Amíg egyre csak otthonában képzelődött, nem kellett döntenie semmiben, de amint elindult ezekre az utakra, már valamilyen megfelelési kényszer erőlténítette el a lendületét. Hordoztam valamit, gondolja, amit képtelen voltam megnyitni. De mindez mégis csak magnetikusan hatott rám. Talán azért, mert bontatlan egész volt. Készen kaptuk magunkat, de a valóság egyszerűen megsemmisítette a világra való nyitottságunk egyértelműségét. Igazságot szolgáltatott, de kimondta az ítéletet is. Ugyanakkor mégis ott lapul bennünk a feltörhetetlen egész, amelyről senki sem mondhat véleményt. Mert nem csak a lényünkben való szertelen kitörés létezik, de a zártságunk is. Hiába csináltunk magunkból bohócot, mégsem szüntettük meg a saját elementáris önazonosságunk leplombált teljességét.

Talán vissza kellene jutnom a cipőboltba, gondolja sokadszorra is. Túlságosan súlyos jelentést tulajdonítottam a dublini illetékességű, Triesztben tevékenykedő, később Svájcban meghalt író szobrának. Elterelte a figyelmemet a számomra egyetlen fontos tárgyról. Míg csak cipőkben gondolkodtam, semmiképpen nem szenvedtem ennyit. Töretlen vágyakozás volt a magánéletem, amikor azonban megnyitottam mások számára is tévelygésem útvesztőit, mindenféle alak szeretett volna beköltözni a gondolataimba. Felhagytam az énekléssel, pedig az is mennyi gondtalan órával ajándékozott meg. Attól, hogy tökéletesen alkalmatlannak tartottak a kórusban való fellépésre, hogy kiszolgáltattam a hiányosságaimat másoknak, ezzel mindig egy virtuális mellékhelyiségben találtam magam. Talán ott vétettem magam ellen a legsúlyosabban, hogy nem vettem meg az első pillanatban azt az egyéniségemhez és ízlésemhez leginkább illő cipőt. Hogy a hosszú halogatás, töprengés lassan egy másik, számomra ismeretlen egzisztenciát kölcsönzött nekem, amelyben soha nem voltam képes rálelni az önképemre. Csak a védekezésem és a szerénységem akadályozta meg, hogy boldognak tudjam magamat ebben a többesélyes játszmában. Hogyan is nem értettem meg, miért is nem voltam képes belátni, hogy még egy utolsó lehetőség adódott számomra, hogy az önértékem szerint tekintsek magamra? Hogy ez a cipő valóságosan visszajuttathatott volna a maguk határozott képzeletében önbizalommal lubickoló embertársaim közé. Minden megvolt ebben a lábbeliben, ami a személyiségem kibontakozását a legelőnyösebben szolgálta. Egy jó fodrász, egy elegáns öltöny, egy véletlenül feltalált régi barát, vagy akár egy divatos, a kényelmet, az otthonosságot, a közfigyelmet egy pompás lábbeli is kisegítheti lelki csapdájából az elméjében megrekedt egyént.

Este hóaljszag árasztja el az utcákat. Megindulnak a házakból a magányos futók. Mintha csak ekkor élnék a valóságos életüket, olyan dühösen és megátalkodottan loholnak a rongyos mackónadrágjaikban, egy egész élet megjavításának reményében, és a magukban töprengőket elsodorják. De mit írnak majd a jövő síremlékeire a múlt betűiből, tűnődött Rohonc, amikor megindult a főtér felé, hogy a cipőbolt remekét még egyszer megcsodálja. Az ő lefedett arca életre kelt ezen a nemrég felállított szobron. Mi más az ember, mint önmagához való hasonlóság, vagy tőle teljesen független különbözőség? Meggyőződése volt, hogy nem lehet semmi se véletlen. Valamilyen alagutak teremődtek, amelyek az ő lényének az igazát támasztják alá. Itt ablak volt, gondolta, ahol kiláttál, de kiláttak rajta mások is, akik nem érzékelik, hogy ez a saját, egyszemélyes ablakod. Mindenképpen szeretné, ha a szoborban ma is magára ismerne. Még az is megfordul a gondolataiban, hogy ezt kizárólagosan neki állították. Egy olyan köztéri szobor, amelyik az ő cipővel kapcsolatos lelki vívódásának művészi megjelenítésére szolgál. Nem lehet véletlen, ha egy szobor a kisváros főterén az egyik lakosának rejtett vágyakozását mintázza. Hogyan is lehetséges efféle hasonlóság, amit persze senki nem akar észrevenni, mégis minden ember tudatában ott kísért a félreérthetetlen jelentése.

Amikor becsenget egy reggel a Palackos postás, és egy kicsinyke csomagot hoz neki, tökéletes értetlenséggel nézegetik, mi is lapulhat benne. Mindketten meghúzzák a palackot, egyformán tanácstalanok, hiszen Rohonc évek óta nem kapott semmiféle küldeményt, a postás pedig idegesen veszi tudomásul, hogy a címzettnek nincsen arca, csak egy gyanús tisztaságú ronggyal körbetekert bábu, aki nagyon is otthonosan viselkedik ebben a helyzetben, mintha nem venne tudomást az arctalanságáról. A csomag tartalma izgalomban tartja őket, késlekednek a kibontásával, Rohonc előbb azt gondolja, jobb, ha egyedül szembesül a rejtélyes küldeménnyel, később úgy gondolja, hogy kellhet ide akár egy szemtanú is, hiszen mindenféleképp küldözgethetnek egymásnak az emberek, és ha netán később nem tudja megmagyarázni, miként is jutott a rejtélyes tárgy birtokába, akkor hiteles tanú lesz majd a Palackos postás. A jóember letelepszik a lombok árnyas hűvösébe, a legkevésbé sem akar szemtanú lenni, minden küldemény átvételekor azt érzi, hogy őt most bizonyára kifosztották, és a világ dolgai ezek nélkül folytatódnak. Egy ideig egymást fürkészve iszogatnak, mintha csak a természet ölen pilledten üldögélő kirándulók lennének. A Palackos postás már azon megfontolása miatt is szívesen megkínálja a címzetteket, mert tapasztalatból tudja, hogy ha mindegyik palack tartalmát maga fogyasztaná el, akkor este egy útszéli bodzabokor tövében ébredne fel, táskájában a kézbesítetlen küldeményekkel. Mikor a félig teli palack kiürül, a postás nyugtalan lesz, felpattan, kezébe veszi a teli szatyrot, amelyben ott fészkelődnek a még bontatlan pusztamérgesi és egyéb homoki borokat rejtő butykosok. Kibontják végre a csomagot – miután hosszan diskuráltak az eperfa alatt –, amelyik nem nagyobb, mint egy kémcső, de köré tekerve egy levél is tartozik hozzá, amelyet az első pillanatban észre se vesznek. Az üvegben egy mutatóujj lapul. A melléklet pedig kissé

kacifántos megfogalmazással azokat a feltételeket tartalmazza, hogy milyen anyagi ellenszolgáltatások ellenében kerülhetné el az ujj hajdani gazdája, hogy a kezét újra megcsonkolják. Előbb dermedten nézegetik a kissé elszíneződött és összeaszalódott ujjperceket, majd a Palackos postás hirtelen Rohoncz tenyeréhez kap, az összezárt öklöt lassan kisimogatja. Amikor látja a hiányt, minden további megjegyzés nélkül felkapja a palackját, és kimenekül a kapun. A házigazda csodálkozva nézegeti a tenyerét, aztán a kissé satnyává zsugorodott, üvegbe zárt ujját. Még a leghalványabb fogalma sincs róla, mikor és hogyan került az ő testrésze idegenek birtokába. És hogy eddig még véletlenül sem érezte ennek a valóságos hiányát. Újra csak a hajdani barátjára gondol, s azoknak a beszélgetéseknek a képtelen tárgyára, hogy az életünk telis-teli efféle bontatlan és értelmezhetetlen dobozokkal, és mindezek a rejtélyek nem függetlenek tőlünk, bármiként is szeretnénk lerázni magunkról, újra és újra felmerülnek a víz felszínére, egyre követelőzőbben kérnek számon tőlünk valamit, amely dolog bizonyára életünk árnyékos felén történt meg velünk, egy örökös túloldalon, ahova soha nem volt merészségünk átgyalogolni.

Valakinek az útjában voltam, meséli egy, a szobor talapzatán üveges vodkáját kortyolgató mozigépésznek. A műanyag szatyorban üres üvegek csörömpöltek, a két kezem ilyen módon foglalt volt. De az ég lilás sötétsége sem ígért semmi jót. A szatyrait, jóember, mondta a temetésrendező, tegye már le a szatyrait valahova. Mégsem állhat a felesége koporsója mellett szatyrában az üres üvegekkel. Úgy gondolhattam, hogy a temetés után benézek még az üvegviszaváltóba. Az üres borosüvegek ára akkoriban húsz forint lehetett, ért engem. De az eldobható műanyagflakonokért akkor még nem fizettek. Kinek sem tartozom elszámolással egyébként, mondja Rohoncz a mozigépésznek. Mint egy fal, amelyik szüntelenül csak egy másik falon átszűrődő hangokat hallja. Valójában ugyanúgy, ahogy az efféle emlékek nőnek, megbokrosodnak, ez a szobor is szüntelen növekedésbe kezdett, amióta ide állították. Helytelenül egyébként, mert ez egy manőken, észrevehetni a testtartásából.

Rohoncz csalódottan tapasztalja, hogy a mozigépész egyáltalán nem figyel rá. Mintha ő nem is lenne, csak magának öltözött volna be, de mások számára már egyáltalán nem létezik. Mély sóhajtással érti meg, hogy miközben mások elől akart elrejtőzni, önmagát is eltüntette. Még azt a tekintetet is megsemmisítette, amelyben magát gondolta el. Mennyire más és idegen most minden. Már kívánsága sem lehet, és minden vágyakozása eltűnt. Belereszelődött a szüntelen és értelmezhetetlen jelenbe. Mint amikor a részeg nem a józanságából gondol vissza magára, hanem éppen a józanságából nézve lesz önmaga számára elviselhetetlenül részeg. Belecsapódott a személyiségébe, és ezt nem élhette túl az intellektusa. Hozzá képest még a mozigépész is egy jellemes és érvényes férfiú. Csak belőle hullott ki végzetesen valamilyen önmaga tudatát meghatározó elem.

Ahogy a fán függ, most különösen nyitott lenne a saját halálára. A tornyokban a harangok is néha térdre kényszerülnek. Iszonyú bongással zuhannak a mélybe. Egy egész város emlékezetét falazzák be a múltba. Mert minden harangszó zengésének

van valamiféle csalóka, a távol élőket is hazahívogató melankóliája. Szerette ezt a hangot, és nagyon sajnálatosnak gondolta, hogy az ágon való himbálózása ennyire hangtalan és jelzés nélküli. Olyan intenzitással kívánta a saját megsemmisülését, de az ezt kísérő harangbongások hiányában mégis csak szánalmasnak gondolta, hogy elérhesse az életét jelentő faágat. Annál rejtélyesebbnek tűnt mindez, mert alantas ízületi betegségét tekintve képtelen volt elgondolni, miként is férközhetett efféle magasságba. Mint egy felfüggesztett triangulum, ha ért engem, kedves Daniella. Játsszék, kérem, a hangszerén, amíg el nem csöndesedik a város!

Megállék. Felém. Mit ér? Kőhosszúságú, köszélességű lukak a falban, gondolta.

Elmegy a kép, elmegy a hang, elmegy az idő, gondolta.

Mintha a bent lévő be, a kint lévő kilélegeznénk, gondolta.

Egyszer kézbevett személyes tárgy. Nincs későbbje: csak akkor, ott.

Régi kor árnya. Megállók. Mit ír?

Csak egy pillanatra tér meg, hogy megfeledkezzék.

Hozzád, aki nem mi már. Állsz egy félig kész kabátban. Fércelve az ujjak. Rossz irányban.

Mindig ezek az egyre visszább, már önmagukban sem. Nem engedik élni pillanásukat.

Hogy megszokta, amit a megszokás nem tett ilyenné. Belenézett látszat-alakjába. Az elmúlás most rajta kívül.

Megálló, nem megálló. Döntetlen.

Ha a lassulás nem segít, már elválva tőle, kivel sosem. See you later.

A dolgok lassú elmozdulása a sötétben.

A romok emlékezetében nem a kiegészülés a hiányzó láncszem, a tér mámorító üressége.

A szeretet nem több az elmúlásnál. Minden, ami az elmúlás anyagából készül, beszorul a küzdőtérre.

Olykor, később a mozdulatlanság okairól egyet s mást. A veszélyről, amely nem visszavonás. S hogy minden dolog már rég megelőlegezve.

S abban végződik, aminek nem volt kezdete. Nem látja meg, hogy nem látja őket: eltűlt.

Innen egy másik lépcsőházban folytatja útját a sokadik emeletre.